

Elu ja ühiskond Euroopa Liidu kandidaatriikides

Sissejuhatus

Aastate jooksul on Eurofoundi Euroopa elukvaliteedi uuring töötanud välja väärtuslike näitajate kogumi, mis täiendab traditsioonilisi majanduskasvu ja elatustaseme näitajaid, nagu sisemajanduse koguprodukt või sissetulek. Euroopa elukvaliteedi uuringu näitajad pakuvad mitmesuguseid tööendeid, millest võib olla abi seires ja prioriteetide seadmisel ELi kandidaatriikide jaoks, kes peavad eeldatavalt ühtlustama oma teatud valdkondade poliitikameetmed Euroopa Liidu omadega ning läbi viima reforme.

ELi viis praegust kandidaatriiki – Albaania, Montenegro, Põhja-Makedoonia, Serbia ja Türgi – lisati 2016. aasta elukvaliteedi uuringusse ning varasemate uuringute (2003, 2007 ja 2011) tulemuste põhjal on kättesaadav ka mõne riigi näitajate ajaline areng. Käesolevas aruandes antakse ülevaade kolmest laiemast valdkonnast – elukvaliteet, avalike teenuste kvaliteet ja ühiskonna kvaliteet – ning käsitletakse järgmisi näitajaid:

- subjektiivne heaolu, elatustase, vaesuse aspektid ning töö- ja eraelu tasakaal;
- tervishoid, pikaajaline hooldus, lastehoid ja muud avalikud teenused;
- sotsiaalne ebakindlus, sotsiaalse tõrjutuse ja sotsiaalsete pingete tajumine, inimeste ja institutsioonide usaldamine, osalemine ja kaasatus kogukonnas, osalemine koolitustel.

Aruanne koosneb sissejuhatavast ülevaatlikust peatükist ja viie riigi kirjeldusest.

Poliitikataust

Elukvaliteedi, avalike teenuste kvaliteedi ja ühiskonna kvaliteedi näitajad lisavad poliitikameetmete kavandamise ja tulemuste hindamise kodanike perspektiivi. Isegi juhul, kui kandidaatriikide sotsiaalnäitajad ei ole kättesaadavad või ELi omadega täielikult võrreldavad, aitavad uuringuandmeid hinnata riikide erinevusi ja välja selgitada võimalikke huvivaldkondi riiklikul tasandil sekkumiseks.

Uuringus esitatud järeldused elukvaliteedi, avalike teenuste ja ühiskonna kohta on asjakohased nii riikide kui ka ELi laienemisprotsessis käsitletavate valdkondade seisukohast. Need on asjakohased ka kestliku arengu eesmärkide laiemas kontekstis, mida riikidel on mõnikord raske hinnata põhjalike seiremeetmete puudumise tõttu.

Euroopa elukvaliteedi uuringu võrdlev perspektiiv aitab mõista keskpika perioodi muutusi ühiskonnas ja parandada elukvaliteeti nii ELis kui ka selle partnerriikides.

Põhijäreldused

- Eluga rahulolu ja õnnelikkuse tase kandidaatriikides on ELi liikmesriikidega võrreldes jätkuvalt skaala alumises osas.
- Sarnaselt paljudele riikidele on õnnelikkuse tase suurem kui eluga rahulolu tase. Õnne ja eluga rahulolu vaheline lõhe näitab, et vaatamata piiratud eluga rahulolule saavad inimesed teatavat emotsionaalset rahuldust perekondlikest ja sotsiaalsetest suhetest.
- Kandidaatriikide tulemused on EL 28 keskmisest madalamad mitme elutingimuste näitaja lõikes, sealhulgas eluasemeprobleemid, energiaostuvõime ja materiaalne puudus. Kuid sellistes aspektides nagu teatavate avalike teenuste tajutav kvaliteet ei tundu kandidaatriigid olevat ebasoodsamas olukorras kui mõni Ida-Euroopa liikmesriik, eriti pärast 2008. aasta majanduskriisi.

- Demograafilisest aspektist on mõne kandidaatriigi (eriti Albaania ja Türgi) elanikkond suhteliselt noor, võrreldes enamiku liikmesriikidega. See kajastub mitme tervisenäitaja suhteliselt kõrges punktisummas, kuigi need on vanemate rühmade lõikes märkimisväärselt madalamad.
- Üldiselt on kandidaatriikide elanikud üsna optimistlikud oma tuleviku suhtes ning väga optimistlikud järgmiste põlvkondade tuleviku suhtes (v.a Türgi), mis võib osaliselt tuleneda ELi astumise väljavaatest ja ELi liikmesriigiks olemisega seostatavast kasust. Siiski tuleks arvestada rahvastiku vananemist ning konkreetseid materiaalseid probleeme ja vaesust, mis võivad praegust positiivset õhkkonda muuta.
- Enamikus kandidaatriikides esineb meeste ja naiste vahel märkimisväärne ebavõrdsus seoses kodu- ja hooldustöödega. Ehkki hooldusteenuste kvaliteeti peetakse kõrgemaks kui muude avalike teenuste kvaliteeti, ei pruugi nende teenuste kättesaadavus olla piisav töö ja eraelu tasakaalutuse kõrvaldamiseks. Töö- ja elukorralduse muutused võivad sõltuda ka olemasolevate töökohtade liigist ja riigi majandusprofiilist. Tundub siiski, et riigid ei valmistu sellisteks muutusteks, sest täiskasvanute osalemine nii kutsealastel kui ka muudel koolitustel on väike.
- Sotsiaalne ühtekuuluvus on mitmeti surve all. Teatavad rühmad teatavad suurest sotsiaalse tõrjutuse tasemest ja halvast vaimsest tervisest, sealhulgas vanemad vanuserühmad, väikese sissetulekuga inimesed ja mõnel juhul ka naised. Lisaks teatab suhteliselt suur osa mõne kandidaatriigi elanikkonnast pingetest rikaste ja vaeste ning juhtkonna ja töötajate vahel. Euroopa elukvaliteedi uuringus esitatud sissetuleku ebavõrdsuse hinnangud on järjekindlalt kõrgemad, kui seda kajastab enamiku kandidaatriikide riiklik statistika. See järeldus võib aidata parandada sellise ebavõrdsuse mõõtmist ja anda tõuke kõnealuste mõõdikute kasutamiseks ebavõrdsuse vähendamise meetmete hindamisel.
- Maa- ja linnapiirkondade vahel on suhteliselt suured erinevused nii elukvaliteedis kui ka avalike ja kohalike teenuste kvaliteedis. See on eriti suur probleem kandidaatriikides, kus on suur maaelanikkond. 2016. aasta elukvaliteedi uuringus oli konkreetselt esile toodud, et maapiirkondades ei ole ringlussevõtu teenused kättesaadavad.
- Kohaliku tasandi – nii maa- kui ka linnaelu – elukvaliteedi parandamine kandidaatriikides on tõenäoliselt keerukas riiklike institutsioonide usaldamise tõttu. Erinevalt enamikust liikmesriikidest, kus kohalikke omavalitsusi usaldatakse rohkem kui riiklikke institutsioone, ei ole kohalikel omavalitsustel seda suhtelist eelist kandidaatriikides.

Lisateave

Aruanne „Elu ja ühiskond Euroopa Liidu kandidaatriikides“ on kättesaadav aadressil <https://eurofound.link/ef18032>

Teadusjuht: Tadas Leončikas

information@eurofound.europa.eu